

EL FET DIFERENCIAL: LA COMUNICACIÓ ALTERNATIVA I ELS MOVIMENTS SOCIALS AL PAÍS VALENCIÀ

XAVIER GINÉS

*DEPARTAMENT DE SOCIOLOGIA I ANTROPOLOGIA SOCIAL
UNIVERSITAT DE VALÈNCIA*

Recepció: 20/04/2010; acceptació: 20/09/2010

RESUM

EL PANORAMA COMUNICATIU DEL PAÍS VALENCIÀ PRESENTA ALGUNES DIFERÈNCIES PEL QUE FA AL PANORAMA ESTATAL O OCCIDENTAL EN GENERAL. GRAN PART D'AQUESTES DIFERÈNCIES ES MANIFESTEN EN ALGUNES CARACTERÍSTIQUES DELS MITJANS ALTERNATIUS I DELS MOVIMENTS SOCIALS. EN EL PRESENT ARTICLE ES TRACTA AQUEST TRET ANALITZANT BREUMENT LA CONFIGURACIÓ SOCIOPOLÍTICA DEL PAÍS, ELS MOVIMENTS SOCIALS QUE EN SÓN FRUIT I EL PAPER DINTRE D'AQUESTS DELS MITJANS DE COMUNICACIÓ ALTERNATIVA EN ELS DARRERS 20 ANYS, TOT TRACTANT L'IMPACTE DELS MITJANS ELECTRÒNICS I, EN ESPECIAL, EL PROJECTE PERIODÍSTIC DE *L'AVANÇ*.

PARAULES CLAU:

MITJANS DE COMUNICACIÓ, MOVIMENTS SOCIALS, PAÍS VALENCIÀ, COMUNICACIÓ ALTERNATIVA

INTRODUCCIÓ

El panorama comunicatiu al País Valencià presenta unes característiques específiques que el fan ser un interessant objecte d'estudi. Té una configuració estàndard pròpia del context capitalista en què es troba, però amb una materialització hiperbolitzada per la banda de dalt i en part, també, per la de baix.

En aquest article ens proposem detenir-nos en la de baix, en aquella protagonitzada pels mitjans alternatius. Però aquests no poden ser considerats de manera autònoma sinó correlativa a la resta de perspectives informatives i també contextualitzant unes i altres en un sistema social i polític de singular composició com és el valencià.

Tractar els mitjans de comunicació alternatius implica treballar els actors d'aquests mitjans, els moviments socials. Mitjans de comunicació al-

ternatius i moviments socials són, cadascun per la seua banda, objecte de debat llunyà i, malgrat que la seua combinació siga més que òbvia, no ha generat un camp d'estudi ric ni abundant. Forma part del nostre objectiu posar en relació ambdós elements en un context com el valencià.

Pel que fa als mitjans de comunicació alternativa, cal una definició vàlida per al cas valencià ja que els debats entorn de la clàssica¹ qüestió se centren en la forma –com es fa la informació– i en el contingut –quina informació es transmet–. En el cas que ens afecta no es pot oblidar l'element lingüístic que fa que mitjans amb vocació convencional en contingut i forma esdevinguen alguna mena d'alternativa comunicativa pel sol fet de fer ús del valencià. Alternativa no sols per minoritària sinó en tant que el sedàs lingüístic actua tant sobre la forma –pes del treball voluntari, distribució marginal, or-

¹ Ben present ja en debats referits en la compilació de Vidal Beneyto «Alternativas populares a las comunicaciones de masa» del 1979.

ganització més horitzontal i menys crematística...— com en el contingut —informació marginada pels mitjans majoritaris, pes de la cultura alternativa i dels plantejaments rupturistes...—. A aquest gir sobre debats, diguéssim clàssics, s'ha d'afegir el cabal de reflexions i els estudis sobre l'impacte de les noves tecnologies en la comunicació alternativa que ha transformat el problema de la manca d'informació en un excés d'aquesta.

Si el debat està plenament vigent pel que fa als mitjans de comunicació alternativa, també ho està en la definició i el tractament dels moviments socials que la protagonitzen. Sobretot després de la irrupció d'aquestes TIC i de les reeixides accions globals dutes endavant pels moviments en xarxa. En qualsevol cas, en el procés d'adaptació i canvi d'allò que es considera moviments socials —clàssics, nous, novíssims...; nacionals, locals, globals— el País Valencià continua sent —com sentenciava Josep Vicent Mateo el 1966 sobre Alacant en el context del País Valencià— un cas a part. La peculiar realitat política i nacional del país en el context occidental provoca un sobredimensionament dels moviments socials que contrasta amb la realitat politicoelectoral. I és que en les definicions més àmplies de MMSS s'han d'incloure un grapat de col·lectius que amalgamen una diversitat ideològica tan sols cimentada per qüestions lingüístiques i territorials.

L'estudi del cas valencià és ben complex com ja va fer palès la primera generació de sociòlegs valencians (Xambó, 1996) entre els quals es troben J. V. Marqués, R. Ninyoles o E. García. Amb la seua voluntat de fer senzilla la complexitat, mamprenem aquest text.

EL PES DELS MITJANS DE COMUNICACIÓ: AL PAÍS VALENCIÀ MÉS!

«La ideologia dominant és la ideologia de la classe dominant en cada moment» (Marx, Engels). Aquesta clàssica i contundent afirmació fonamenta una de les perspectives més profitoses en els estudis sobre comunicació. Segons aquesta perspectiva crítica, els mitjans de comunicació són mecanismes centrals d'aquesta dominació. Operen transmetent ideològicament i unidireccionalment des de la classe dominant a la dominada construint una reali-

tat fictícia que beneficia els interessos de la classe dominant. D'una manera molt sintètica, la teoria crítica atribueix la subordinació dels mitjans als interessos dominants pel «papel central de la propiedad económica, y las influencias indirectas que el Estado, las estructuras y la lógica del mercado ejercen sobre los medios» o degut «al control ideológico, en particular a la internalización inconsciente por los periodistas de las ideas de la cultura dominante, así como la dependencia de las fuentes informativas constituidas por los grupos de poder y las instituciones» (Curran, 1997: 84).

Mentre que la teoria crítica se centra en el costat de l'emissor, la teoria funcionalista se centra en l'estudi del receptor i la manera com es veu afectat pel fet comunicatiu. Considerada com a massa, l'audiència és un agregat d'individus «lliures» als quals els mitjans s'adrecen a la recerca de respostes. Els mitjans compleixen una funció concreta en el sistema social com és la de donar al públic allò que demanda com si la seua demanda no estigués condicionada més que pels mateixos mitjans. Tot i el seu conservadorisme, del funcionalisme han emanat lectures crítiques sobre el paper dels mitjans de comunicació de masses. Autors de relleu com Lazarsfeld i Merton (1982) han teoritzat sobre la funció del manteniment d'un *statu quo* determinat, la justificació política, social i econòmica concreta de manera intencional, adoptant tècniques de propaganda per a la manipulació dels públics de masses.

Per al funcionalisme, la «maldat» dels mitjans respon a la intencionalitat de l'emissor i el fet comunicatiu és neutral. Això, però, obvia l'estructura en què l'emissor es mou, que fa que la manipulació siga un acte inconscient, ja que el criteri per a construir la notícia, allò que es diu, fins i tot quan el mitjà intenta ser imparcial, observa la realitat des d'uns marcs i unes construccions de la realitat social marcats pel propi discurs dominant, com recentment ha recordat Lakof (2007). En aquest sentit, autors com Bourdieu parlaren del Camp Periodístic «espais estructurals de llocs les propietats de les quals depenen de la posició dels agents en aquests espais i poden ser analitzades de manera independent de les característiques individuals dels

seus ocupants» (Busquet, 2006: 95-96). D'aquesta manera, «el campo periodístico, que como todos los campos sociales es relativamente autónomo y estructuralmente conflictivo, da acceso a lo que se considera legítimamente comunicable, a lo que puede ser dicho y visto, lo que en su propia lógica es, en última instancia, lo que existe» (Alonso, 2003).

En el cas del País Valencià, l'absència als mèdia dominants de gran part del discurs alternatiu dels moviments socials, en el cicle d'alta efervescència dels darrers anys, explica en gran mesura el canvi d'estratègia d'acció en base a la necessitat d'«existir» d'aquests en una època d'especial ofensiva neoliberal. Es tracta de la introducció de tàctiques basades en accions espectaculars, puntuals (estil Greenpeace) o massives basades en les TIC, que malgrat el seu «nou» format no troben el ressò esperat en els mitjans de comunicació de masses i, per tant, tampoc en la societat. «Ese control oligárquico de la agenda mediática y política actúa como un marco restrictivo de la percepción de la realidad por parte de la “opinión pública” que, sin duda, dificulta la mera información de la existencia de focos de conflicto y, con ella, la difusión de los mensajes provenientes de los movimientos sociales críticos» (Pastor, 2009)

En el context valencià, la comunicació i els mitjans que la vehiculen tenen un paper clau en la construcció d'un imaginari col·lectiu. Pel que fa als mitjans públics, el seu aparador principal és Ràdiotelevisió Valenciana. «Tanto los partidos de la oposición como los sindicatos y el comité de empresa han denunciado, sistemática y reiteradamente, las prácticas de “manipulación informativa” de RTVV en ese período» (Casero i López, 2010: 111) constituïda com una empresa «(...) pública amb aspiracions de ser reflex fidel de la societat valenciana i que, tanmateix, gairebé sempre ha actuat com a suport mediàtic al servei del poder polític de torn» (Ferre, 2009: 151-156). Es tracta d'una manipulació conscient².

Pel que fa als grans mitjans privats es tracta de capçaleres propietat de grans conglomerats medià-

tics d'abast estatal (Vocento, Grupo Z, Godó, Prensa Ibérica, Prisa...) sense cap capçalera independent, de la mateixa manera que passa amb la major part de les TDT i les ràdios. Els mitjans que actuen al País Valencià, en major o menor mesura, farien obediència a les consignes dels grans grups de poder estatal condicionant, *més que a cap altra comunitat autònoma espanyola (...) l'esdevenir col·lectiu des de la transició* (Mollà, 2009). Seguint l'anàlisi de Mollà, els grups de poder que van consolidar un espai comunicatiu maniqueu, haurien evitat intencionadament un tercer espai comunicatiu que podria haver posat de manifest un tercer espai intel·lectual i sociopolític. Però si l'esquema dual funciona en certa manera a territoris de l'Estat amb la identitat nacional clara, al País Valencià aquest tercer espai ideològic existeix i ha perseguit reiterades vegades iniciar projectes comunicatius que el pogueren posar de manifest. Es tracta d'un buit comunicatiu específicament valencià, que s'afegeix al que de manera «natural» hi ha amb les postures més marginals políticament i cultural a la resta de l'Estat i a occident en general. Es tracta en aquest cas de subordinacions estructurals, determinades en última instància pels factors ressenyats per la teoria crítica i del camp periodístic i sols en part intencionals.

ELS ACTORS: ELS MOVIMENTS SOCIALS AL PAÍS VALENCIÀ

L'anàlisi contextualitzat de la capacitat reactiva de part dels moviments socials al País Valencià en els darrers 20 anys evidencia un determinat desacompassament entre allò local i l'entorn global sobre el que es basen els estudis teòrics més ressenyats. És evident, tanmateix, que el País Valencià no és una illa i que a grans trets la reconfiguració dels moviments socials respon als mateixos ressorts globals que el seu entorn. Al descrèdit de la democràcia existent, a l'efecte de les polítiques liberals del govern de torn i a la conseqüència del benestar i de la diversitat de demandes que genera, que són les tres lectures teòriques a les quals apunta Ariño

² Recentment s'ha donat a conèixer un estudi de Carla González i Isabel Olid sobre la manipulació política de Canal 9 (la televisió de RTVV) en el que afirmen que «Canal 9 utilitza la llengua com a “element clau” de la “manipulació política».

(2004) com a insuficients per a explicar l'auge associatiu de les darreres dècades, hem d'afegir la transformació tecnològica en l'àmbit de la comunicació. Cadascuna de les tres lectures teòriques apunta un estímul principal que explica part de l'efervescència de diversos tipus de moviments socials, però la quarta lectura contribueix a explicar la metamorfosi global de tots els moviments socials, el seu funcionament en xarxa.

Tenint present el greu biaix que suposa el període de la dictadura i la posterior transició per a l'aplicació dels enfocaments teòrics esmentats, el «moviment social» valencià es comporta de manera diferent, i en part això s'evidencia pel seu gran dinamisme. La composició dels moviments socials valencians pot donar determinades claus per a la comprensió de la dinàmica específica del País en aquest respecte.

En una altra ocasió ens hem atrevit a aventurar una hipòtesi segons la qual la classe governant d'aquest país es comporta d'acord amb principis oligàrquics aprofitant-se d'una democràcia a mig fer i utilitza la seua posició per deixar-la com està, sense aprofundir-la o encara més, fent retrocedir allò que puga tenir de real tot deixant-la tan sols com a parapet formal (Ginés, 2009: 85-93). La comprensió de la dinàmica de lluita de classe a què s'apunta es posa de manifest analitzant l'ofensiva, la contraofensiva i la metodologia dels fronts de la pròpia lluita.

En primer lloc, cal destacar la força exercida per sectors d'una classe petitburgesa que no és més que tot un col·lectiu amorf format per professionals, artistes (lletraferits inclosos), industrials, comerciants i dirigents d'algunes xicotetes empreses cooperatives o mercantils que ha donat aquesta terra però que no té lloc en l'encaix polític valencià (ni espanyol). Una classe liberal ascendent *in aeternum*.

En segon lloc, s'ha d'entendre l'oposició a l'anterior moviment exercida per unes elits econòmiques familiars que concentren el poder polític de

manera oligarca, neoconservadores i d'obediència centralista. El seu discurs populista i victimista les fa molt fortes en el control polític del poder valencià. Es tracta d'una elit preil·lustrada «a l'espanyola»³.

Finalment, dintre del joc, hi ha les classes populars: els desocupats, els jubilats, els treballadors urbans i rurals... molt poc representades i activades per un seguit de col·lectius organitzats entorn de l'àmbit laboral, social o veïnal amb diversos graus de radicalitat obrerista i reivindicativa.

Però, per a entendre la composició i sobretot les estratègies d'aliança, cal tindre en compte un quart element com és la qüestió nacional i/o lingüística. Aquesta té paper clau en l'articulació de respostes polítiques producte del conflicte entre aquestes dues elits esmentades amb la llengua com a principal arma. L'existència d'una llengua pròpia ha fet que moltes de les estratègies polítiques s'identifiquen amb la defensa lingüística i amb la identitat nacional construïda a partir d'ella, fins i tot com a amalgama d'una aliança de classe en lluita per l'aprofundiment de la democràcia existent. Així, l'ideal transformador basat en la construcció nacional i en la democràcia liberal rep el suport de bona part dels líders de les classes populars i dels sectors liberals il·lustrats.

De resultes d'aquest quartet, els moviments socials estan formats tant per col·lectius de caràcter transformador com per col·lectius formats per elits intel·lectuals, i es produeixen identificacions mútues i espais de confluència amb un element comú denominador, l'aprofundiment de la democràcia existent, i amb elements aglutinadors com poden ser l'idioma i el territori.

Evidentment, dintre de l'amalgama hi ha posicions partidistes per una banda i posicions antipartidistes per una altra que no deixen d'entrar en un conflicte més o menys manifest, però allò important són els espais de confluència que s'hi troben i que donen lloc a mobilitzacions singulars en el

³ Són molt significatives les declaracions de Román de la Calle, exdirector del Museu Valencià de la Il·lustració i la Modernitat, en aquest sentit. Es pot consultar l'entrevista «Román de la Calle: "No entraría en política porque por lo visto los partidos no te dejan dimitir"» en l'adreça: <<http://www.levante-emv.com/comunitat-valenciana/2010/03/14/comunitat-valenciana-roman-calle-entraria-politica-visto-partidos-dejan-dimitir/687258.html>>.

context de l'Estat espanyol. Els moviments Salvem són un perfecte exemple de moviment social mixt la composició dels quals descriu Sorribes, amb evident menyspreu, com que «En general és un *melting pot* prou senzill: la suma d'un grup d'afectats i d'una colla de gent procedent de l'esquerra extraparlamentària adobada amb un bon nombre de suposats intel·lectuals crítics que tenen la seua seu a la Universitat o altres organismes oficials» (2001). En aquesta «esquerra extraparlamentària» a què es refereix, però, es troba una barreja de membres de grupuscles que van des de l'esquerra transformadora al nacionalisme cultural que pregonen alguns d'aquests «suposats intel·lectuals».

ELS MITJANS DE COMUNICACIÓ ALTERNATIUS

Afirma Xosé López (2005) que hi ha quatre propostes d'allò que s'entén per comunicació alternativa: com a comunicació popular o ciutadana; com a comunicació marginal; com a comunicació contra el sistema; o com a comunicació controlada per l'Estat socialista. Miquel de Moragas i Emili Prado entenen que aquest tipus de comunicació és una inversió pel que fa a la comunicació dominant i, per tant, és oposada en procés, contingut i intenció (López, 2005). La comunicació alternativa pot ser-ho en funció del fet que és allò que diu (per a què, per qui, per a qui...) i per la manera en què diu el que diu (de qui, com, per a qui, a través de quins canals). «Lo alternativo puede decirse de muchas maneras y encararse desde múltiples ángulos, pero lo que funda su diferencia esencial es su enfrentamiento y oposición a lo dominante. Oposición que puede localizarse, específica y/o prevalentemente, en el nivel mismo del medio; o en lo vehiculado por él (...)» (Vidal, 1979: xviii).

Un primer estat d'allò que es pot considerar comunicació alternativa és la comunicació ciutadana. Aquella que es transmet per canals «alternatius» i que té origen i destinació en la pròpia ciutadania. En aquest cas, el paper de les noves tecnologies és fonamental com es va fer palès en les mobilitzacions del 13 de març de 2004 quan «los puntos de vista contrarios a la versión oficial (sobre els responsables de l'atemptat terrorista de Madrid) tuvieron que buscar canales alternativos

de comunicación» (entre parèntesi meu, Castells i altres, 2007). En aquesta tipologia, diguéssim, d'organització de la comunicació alternativa, el mitjà és allò essencialment alternatiu i la democratització tecnològica d'aquest determina l'abast d'aquesta comunicació en un primer terme mentre que l'estat d'agitació social determina com d'alternativa és la informació que hi circula.

L'organització i continuïtat de la comunicació alternativa passa per l'organització i la responsabilització de col·lectius concrets en aquest compromís continuador. En aquest nivell, la comunicació alternativa passa necessàriament de ser purament protagonitzada per la ciutadania a ser-ho en major mesura pels col·lectius que afirmen representar-la. En aquest cas, mitjà i discurs són alternatius.

Cadascuna de les fórmules té fortaleces i debilitats des del punt de vista de l'anàlisi militant ja que mentre la comunicació ciutadana, especialment amb les noves tecnologies, té un gran abast és difícil neutralitzar el discurs dominant que a través de la ciutadania s'hi introdueix. Per l'altre costat, els mitjans d'informació alternativa tenen un decidit discurs transformador que no té l'abast desitjat. En casos com els de l'atemptat del 2004 a Madrid, la confluència entre ambdós va ser tan paradigmàtica com excepcional. De fet, ja el 1979 (Vidal) es planteja en línies similars un dels majors dilemes als quals s'enfronten els mitjans de comunicació alternativa que es debaten entre l'anonimat militat i la popularització populista.

Al País Valencià, el context comunicatiu i sociopolític eleva la complexitat de la determinació sobre què són mitjans alternatius de comunicació. Com es determina quins mitjans són marginals o oposats al sistema? I què vol dir en aquest context un discurs invers al dominant? En virtut d'aquestes construccions, els mitjans que s'expressen en valencià, tot i que poden fer servir un discurs proper al dominant, són alternatius pel fet que el valencià és una llengua «postergada», marginal entre els mateixos mitjans de comunicació dominants...? Els mitjans *antisistema* que usen el castellà no deixen de ser alternatius en tant que fan ús de la llengua imposada històricament i actualment per l'elit dominant? La situació sociolingüística i la

sociopolítica del nostre país en obliga a matisar un grau més.

En el context valencià de mitjans de comunicació, la definició com a alternativa de la comunicació organitzada feta en valencià, pot generar una suposició no exactament centrada de la realitat comunicativa i política local ja que si bé gairebé tota la comunicació—llevant-ne la governamental—feta en valencià es pot considerar una alternativa, no tota aquesta és igual d'alternativa ni tota l'alternativa està feta en valencià. Projectes com l'Informatiu⁴, Pàgina 26⁵ o les més antigues Vilaweb⁶, *el Punt*, *El Temps*⁸ o algunes de les TV locals durant els anys vuitanta són, ho han estat, mitjans que en el context valencià podrien ser considerats alternatius. Per la seua marginalitat i per suposar certa inversió del que és el sistema de comunicació dominant. De fet, per a aquests mitjans encara podria ser vàlida la definició que per als anys de la transició s'ha donat en la premsa alternativa com aquell intent «renovador en les formes i democràtic quant a l'impuls de la informació a la societat valenciana davant d'uns mitjans hegemònics que patien greus rèmores» (Xambó, 2001: 49). Les rèmores s'han cronificat i són la més actual realitat. La prova està en l'anormalitat que suposa que en un país amb més del 47%⁹ de ciutadans que saben llegir valencià i el 60,36% vol que el valencià s'use més en els mitjans de comunicació, no hi haja cap mitjà de comunicació massiu no governamental en aquesta llengua.

Si ens acollim més estrictament a les definicions, les afirmacions es transformen en negacions per tal d'anar destriant aquells mitjans que tenen alguna variable en grau d'alternativa fins a que ens quedem amb aquells mitjans que són, en alguna mesura i en tots els sentits, alternatius tant per forma com per contingut i entre aquests aquells que una i els altres són expressats en cata-

là. Un mitjà independent dels grups de poder imperants fet en valencià pot no ser alternatiu en el sentit aquí plantejat per simple fet d'identificar-se amb l'alternança partidista, la redefinició de fronteres nacionals, etc. No es tracta d'una inversió contra el «sistema», sinó un intent de substitució de la classe dominant sense que el que es proposa siga acabar amb la dominació. Pel que fa a la forma, un mitjà alternatiu hauria de plantejar-se més bé com la inversa als mitjans «tradicionals», feta assembleàriament, amb contacte amb el carrer i amb col·laboració amb els protagonistes i la població en general exercint de periodistes no professionals ni amb afany lucratiu; amb continguts que donen veu *als sense veu*, a les classes populars i als activistes de qualsevol corrent de lluita contra l'ordre establert; i amb una intenció de servei públic i en defensa de plantejaments rupturistes. Són semblants als principis que destaca Samperro (2006) de la comunicació pròpia de la societat civil: Continguts reformistes o radicals emesos amb certa independència de l'Estat i del Mercat als quals aquestes organitzacions intenten controlar; amb autosostenibilitat com a principi econòmic; i interactiva amb els públics. També són elements definidors dels moviments socials alternatius als quals aquests es vinculen.

I a més d'això, tampoc no sembla lògic considerar alternatius, al País valencià, aquells mitjans que ignoren la situació politicocultural que margina al valencià per més antisistema que es declaren. No hi ha cap inversió de la realitat política dominant en allò lingüístic.

Així, en aquest treball, es considera mitjà de comunicació alternatiu aquell que:

- Organitzativament siga alternatiu: horitzontal, assembleari, amb molt de treball voluntari...

⁴ Mitjà electrònic nascut el novembre de 2009: <<http://www.linformatiu.com>>.

⁵ Mitjà exclusivament en Internet: <<http://www.pagina26.com>>.

⁶ Mitjà exclusivament en Internet: <<http://www.vilaweb.cat>>.

⁷ L'edició d'*El Punt País Valencià* va deixar de distribuir-se als quioscs el desembre de 2008.

⁸ El primer mitjà al País Valencià en tenir edició en la web.

⁹ Llibre blanc de l'ús del Valencià. Enquesta sobre la situació social del valencià 2004. Acadèmia Valenciana de la Llengua. 2005.

- Lingüísticament s'expressa en valencià totalment o en gran mesura¹⁰.
- Aporte continguts transformadors, contra el sistema dominant...
- Done veu a la ciutadania, amb fórmules com el periodisme ciutadà, als col·lectius dels moviments socials...

MITJANS ALTERNATIUS AL PAÍS VALENCIÀ

RÀDIO

El 1982, comencen les emissions de Ràdio Klara (Xambó, 2001; Dolç, 1998), una de les poques ràdios alternatives de l'Estat que té llicència d'emissió. La ràdio es declara lliure i llibertària i està vinculada al moviment sindical anarquista. La seua gestió és autònoma econòmicament des del començament i accepta publicitat comercial i política —no sense continus debats al respecte— i finança els programes amb aportacions de socis i dels mateixos locutors. La seua assemblea (CECA) ha variat profundament quant a grandària i composició, però des del començament ha mantingut un nucli «dur» format per entre tres i quatre persones. Actualment, l'emissora continua amb programació pròpia amb programes sobre actualitat, cultura, cinema o música i cada vegada més amb connexions amb emissores alternatives preferentment d'Amèrica Llatina. La ràdio té un públic minoritari¹¹ a l'àrea metropolitana de València i també es pot escoltar a través d'Internet.

Les ràdios valencianes Radio Malva¹² i Ràdio Klara, juntament amb Ràdio Artegalia¹³, Ràdio Aktiva¹⁴ i Ràdio Mistelera¹⁵ (totes tres de les comarques d'Alacant) han format en març de 2010 la Xarxa de Ràdios Lliures del País Valencià¹⁶ que juntament amb Ràdio Funny¹⁷, que emet a València des del 1986, completen el panorama de la ràdio lliure a casa nostra. És un deure esmentar l'extinta Ràdio Puça, emissora local valenciana vinculada a l'esquerra i que va nàixer a la primera part de la dècada dels vuitanta.

PREMSA¹⁸

El 2002, neix el quinzenal *L'Accent*, un projecte en format tabloide, de distribució a les zones de parla catalana i amb una part del conjunt de col·laboradors al País Valencià. Es tracta d'un gratuït amb distribució a través de subscripcions i de centres socials. Actualment, també té una web prou completa¹⁹. Políticament està vinculat a l'esquerra independentista.

L'octubre de 2005, neix a Barcelona *Setmana Directa*²⁰, un setmanari que té alguna col·laboració de periodistes independents valencians, alguns d'ells vinculats al periòdic *L'Avanç*.

INTERNET

El 1996, comença en fase de proves Xarxaneta.org, un projecte de servidor web a València que tenia (té) entre els seus objectius potenciar la comunicació entre col·lectius i la tecnologia de la in-

¹⁰ La pluralitat interna dels mitjans analitzats fa que puguen contenir elements alternatius en el plànol lingüístic en part dels seus continguts, per exemple programes a Ràdio Klara fets íntegrament en valencià al costat de programes en castellà.

¹¹ Segons la pròpia ràdio, el febrer de 2009 tenia entre 34.000 i 38.000 oients diaris. Les dades són el resultat d'un estudi d'audiència encomanat per la pròpia ràdio. Més informació en <www.radioklara.org/spip/spip.php?article1993>.

¹² <<http://radiomalva.wordpress.com/>>

¹³ <<http://www.artegalia.com>>: Tan sols emet per Internet.

¹⁴ <<http://www.radioaktivat.org/>>

¹⁵ <<http://radiomistelera.blogspot.com/>>

¹⁶ <<http://radioslliures.wordpress.com/>>

¹⁷ <<http://radiofunnyvalencia.50webs.com/>>

¹⁸ Dedicuem un apartat sencer a l'anàlisi del quinzenal *L'Avanç*.

¹⁹ <<http://www.laccent.cat>>

²⁰ <<http://www.setmanaridirecta.info>>

formació al servei de «la Paz, los Derechos Humanos, la Libre Expresión de los Pueblos, la Justicia Social, la Defensa del Medio Ambiente...»²¹. Actualment, la web és inactiva però visitable a <www.xarxaneta.org>.

El 1998, es crea Llibertat.com, que tanca el 2005 i amb posterioritat, el 2006, es crea Llibertat.cat, un portal informatiu que continua vinculat als moviments socials independentistes.

El 1999, es crea Racocatalà²², una web informativa dels moviments nacionalistes dels Països catalans que avui dia s'ha consolidat.

El 2002, neix l'Agència alternativa Anna Notícies²³, una web de recull d'informacions d'altres mitjans que té la intenció de constituir-se en una agència informativa alternativa de referència. Està vinculada a personatges del nacionalisme valencià.

El 2003, apareix <www.diariparlem.com>, un mitjà exclusivament en Internet vinculat al valencianisme moderat de *tercera via* en el qual la informació era íntegrament feta pels usuaris. Tanca al final del 2006 tot i que l'entitat que el promovia continua seleccionant notícies en la web <www.valencianisme.com>.

<www.barridelcarmen.net> neix el 2003, i és un portal de referència entre el moviment llibertari que concentra les informacions de l'activitat contestatària al barri amb estructura de periodisme ciutadà.

El 2005, se sumen en la xarxa Indymedia a la comarca de la Plana²⁴, a la ciutat d'Alacant²⁵ (febrer) i a la ciutat de València²⁶ (octubre). El moviment comunicatiu Indymedia –*Independent Media*

Centers– neix el 1999 arran del moviment contra la cimera de Seattle i té prop de 200 nodes locals distribuïts pel món. La seua vocació manifesta és la de donar informació alternativa a escala local de manera que aquesta es pugui globalitzar elevant-se a la xarxa. Es pot afirmar que ha estat un dels projectes informatius alternatius de més repercussió mundial. Els problemes amb el servidor i amb la publicació lliure per una banda, i per l'altra la forta implantació de formes diverses de presència en el web com els *blogs* li han restat protagonisme fins al punt que al País Valencià tan sols té present el node de La Plana, gràcies a la seua millora pel que fa al format²⁷ i el tractament local de les informacions que ha curat molt bé l'assemblea de la Plana.

TELEVISIÓ

No hi ha televisions alternatives en ambdós sentits al País Valencià que emeten per l'aire. Tot i això n'esmentarem dues, per la complicitat amb què una va ser acollida i per la singularitat de l'altra a pesar d'emetre per Internet. Per una banda, InfoTV²⁸, un canal local de televisió que no va obtenir llicència preceptiva el 2007 i va quedar latent com a empresa però sense emetre. De l'altra, anteriorment, es creava el 2004 Pluralia TV²⁹, un projecte de televisió cooperativa en format web vinculada als moviments socials que el 2009 perdurava fent reportatges per a algun col·lectiu però sense massa vitalitat. Actualment, la televisió per Internet ha revifat amb un canvi en la web i una gran quantitat de continguts referenciats però pràcticament sense producció pròpia.

²¹ Font disponible en Internet en <www.nodo50.org/Nodo50-abandona-la-APC.html>.

²² <www.racocatala.cat>

²³ <www.annanoticies.com>. La web és un intent frustrat de creació d'una agència alternativa com la madrilenya ANIA.

²⁴ <http://laplana.indymedia.org>

²⁵ <http://www.indymedia-alacant.org>. Actualment, aquesta web està desactivada i el domini, perdut.

²⁶ <http://valencia.indymedia.org>. Actualment, aquesta web és inexistent. El domini redirigeix a Indymedia d'Atenes.

²⁷ Els mantenidors d'Indymedia La Plana reconeixen els problemes amb el servidor que ofereix Indymedia i han decidit apostar per altres servidors i per un canvi radical en el format en base a plantilla Drupal.

²⁸ <www.infotelevisio.com>: Tractant-se d'una empresa la hi incloem per les simpaties que va despertar per part d'un sector dels moviments socials.

²⁹ <www.pluralia.tv>

LA COMUNICACIÓ COM A MOVIMENT SOCIAL: *L'Avanç* INFORMACIÓ

El novembre de 1999, ix el primer número de *L'Avanç*, un dels projectes més ambiciosos dels darrers anys pel que fa a la comunicació alternativa. Es tracta d'un periòdic quinzenal, un tabloide d'entre 28 i 36 pàgines ben treballat pel que fa al seu aspecte i disseny, i que té distribució a través dels quioscos de les comarques valencianes i de la ciutat de Castelló i per subscripció. El 2002, (López, 2008) apareix <www.lavanc.com>, l'edició digital del periòdic, amb una important novetat quant al que eren les edicions digitals fins aleshores, la lliure publicació de continguts per part dels lectors que esdevenien així col·laboradors-periodistes. Una proposta inspirada en l'èxit d'Indymedia en la qual s'inspiraven els promotors de la versió web de *L'Avanç* i que va ser la primera concreció al País Valencià de periodisme ciutadà³⁰ (Sampedro, 2009).

Durant tota la seua vida —que s'allarga fins al final del 2008— aconseguí uns 750 subscriptors i unes vendes en quiosc que ronden els 2.000 exemplars d'una tirada de 5.000. La seua distribució s'eixampla a totes les comarques de Castelló quan es transforma d'associació cultural a empresa cap al 2005. Per la seua banda, la web va aconseguir ser la més visitada de les que hi havia al País fins aleshores en valencià i de caràcter informatiu.

En la declaració que es podia trobar en la seua web es podia llegir «*L'Avanç* naix de la societat, d'una necessitat real de tindre un mitjà independent per a centenars de milers de persones que no es veuen representades pels mitjans tradicionals. (...) El poder de la voluntat i la solidaritat de moltíssima gent i col·lectius han fet possible l'impossible: un periòdic lliure, independent, alternatiu i en valencià»³¹. En aquesta declaració s'evidencia, en primer lloc, la percepció que hi ha tot un col·lectiu social que no se sent representat per la premsa tradicional que hi havia al País Valencià. En segon lloc, es manifesta el caràcter que aquest mitjà ha

de tenir segons el criteri dels fundadors de *L'Avanç*. Llibertat i independència com a mitjà, que plantege alternatives o visions alternatives i que siga en valencià. És aquesta vinculació entre llengua i sentit polític el que pot cridar més l'atenció des de fora del País estant. Aquesta relació, a més, té un tercer element que reforça l'aliança i que trobem unes línies més avall en el mateix text on el periòdic s'autodefineix com: «Xicotet referent pels moviments socials i per la ciutadania conscienciada, el periòdic intenta demostrar que el seu únic interès es informar lliurement i donar veu a qui no la té». Efectivament, el periòdic tractava de ser portaveu dels moviments socials que en aquesta època havien aflorat i afloraven a la comarca de l'Horta.

D'alguna manera es posava en relleu un determinat desajust entre la capacitat mobilitzadora i l'elevat dinamisme de la societat civil valenciana i la poca repercussió mediàtica i social dels seus plantejaments. De retruc, a més, en aquests destacats es fa palesa una altra de les característiques dels moviments socials valencians, la seua clara identificació amb el català com a llengua vehicular i també reivindicada. El català a València és una llengua minoritzada amb la qual la major part de moviments socials s'identifica, però també «és simbòlicament i instrumentalment la clau d'intervenció social més lògica i eficaç per a fer-se un espai comunicatiu dins de l'espai contemporani» (Dolç i Gómez, 1998).

Sense dubte, l'aposta era gran sobretot si tenim en compte que es tractava d'un mitjà en paper que no tenia finançament. La seua primera seu va estar a un centre social ja desaparegut a Russafa i no va tenir treballadors assalariats ni seu pròpia fins al seu sisè any de vida. Les vendes es van estabilitzar en números rojos i el projecte va tancar al final del 2008. El projecte va aflorar i decaure amb pocs anys de retard pel que fa al cicle de protesta que hi va haver a l'àrea metropolitana amb els moviments anomenats «Salvem» —Russafa,

³⁰ Si bé el projecte *L'Avanç* es caracteritzava com a periodisme cívic (que dóna veu a qui no la té), la columna «esquerra» de <www.lavanc.com> permetia que les notícies foren elaborades pels propis lectors, que no sols comentaven les informacions de la redacció, sinó que elaboraven part de la informació que s'exposava en la portada de la web.

³¹ Aquesta web no està ja disponible. La font és l'arxiu de què disposa un dels membres del periòdic.

l'Horta, Campanar, Benimaclet, el Botànic, la Punta, Cabanyal-Canyamelar...—. El primer d'aquests, Salvem el Botànic, va néixer el 1995 (Albert, 2005) mentre que les primeres reunions del nucli fundacional del periòdic van ser el 1998. El darrer moviment amb espenta va ser Salvem l'Horta, encara viu però sense repercussió, el propi Salvem el Botànic, que continua fent accions però a un ritme tan sols de resposta jurídica i xicotetes concentracions i el Salvem Cabanyal-Canyamelar, que ha revifat gràcies al conflicte polític entre l'Estat i la Generalitat i l'Ajuntament de València. Es pot dir que el 2003³², aquests moviments inicien un cicle de davallada després de la *derrota* de les mobilitzacions en defensa de la Punta fins que el 2007, amb la nova victòria del PP en les eleccions autonòmiques, el desànim acabà amb bona part d'aquestes organitzacions, exceptuant-ne els casos esmentats i pels motius dits.

ELS MITJANS DE COMUNICACIÓ ALTERNATIUS COM A AMPLIACIÓ DEL SENTIT DE LA POLÍTICA

L'Avanç, així vist pot ser entès com un moviment social més, amb les característiques que determinades perspectives atribueixen als nous moviments socials (Neveu, 2000): amb sentit subjectivista (i no de lluita per la ciutadania), amb funcionament assembleari (democràcia participativa), amb objectius de mobilització i resposta concrets (però universalitzables) i amb una explícita independència política...

Però *L'Avanç* ha estat un exemple real i a occident que els nous moviments socials no són tan nous ni tan diferents dels vells moviments socials. Si acceptem que hi ha determinades diferències entre ells com afirma Boaventura de Sousa Santos (2001) haurem necessàriament d'assumir que tant el periòdic com la resta de moviments que es donen en la primera part de la dècada de 2000 i el final de l'anterior, contenen plantejaments identificables amb els vells moviments socials. Són subjectivistes, sí, però reivindiquen el dret a la ciutadania plena

tant de persones immigrades com de les que tenen estatut de ciutadà en tant que aquest es considera merament formal i mantenen i defensen posicions més o menys «autonomistes» que es deriven de la seua defensa de la cultura pròpia. Són assembleàries, però mantenen determinades estructures organitzatives amb divisió de tasques i especialització funcional. Són generades com a resposta a situacions concretes, però els seus membres normalment formen part d'altres col·lectius, sindicats, partits o d'altres moviments nous, que plantegen alternatives generals al sistema imperant. Són independents, però participen de determinades estratègies electorals de partits afins i no amaguen que són un mecanisme de pressió al govern i als partits.

Es tracta d'una ampliació i per què no, d'una actualització dels moviments socials clàssics, a la recerca d'un ésser polític al qual es referia el mateix Rousseau (Sousa, 2001). En suma, les noves estratègies que mamprenen els moviments socials responen als canvis en el sistema productiu que s'ha tornat dispers, no lligat a la fàbrica i que fomenta la mobilitat i la flexibilitat (Sampedro, 2005: 290). Les estratègies de resistència social segueixen el mateix patró i els qualificats com vells moviments socials lligats al partit i al sindicat resten filiacions. Però si considerem els moviments socials valencians i en especial *L'Avanç*, no podem estar d'acord amb alguns dels plantejaments del propi Sampedro, sembla que influenciat per Inglehart. De cap d'aquests moviments (Salvem i *L'Avanç*) es podria dir que se «centra en exigir més control de l'individu sobre el seu treball i identitat, en teixir cercles afectius i garantir les màximes possibilitats de desenvolupament professional i personal» ni que en general «Ja no es reivindiquen els drets col·lectius de les classes populars (...)» (Sampedro, 2005: 291).

EL FET DIFERENCIAL O EL PERQUÈ DE *L'AVANÇ* A VALÈNCIA

Si bé ja s'ha apuntat un dels trets que defineix el País Valencià en la seua configuració sociopolítica,

³² Val a dir que el 2003 s'enderroca la darrera casa de la Punta, però el 2001 la Iniciativa Legislativa Popular per la protecció de l'Horta, convocada per l'entitat Per un Cinturó d'Horta, aconsegueix 117.000 (120.000 segons altres fonts) signatures de les 50.000 necessàries per accedir a les Corts (Gómez, 2008). La Mesa de les Corts, però, no la va considerar i això representa també un sotrac al moviment ciutadà.

amb l'exemple de la comunicació com a moviment social i els moviments amb els quals s'associa, es pot evidenciar aquesta realitat. També es pot constatar com el propi projecte de *L'Avanç* acredita com en el camp dels moviments socials les velles mobilitzacions han introduït noves formes en mecànica i contingut. En el funcionament, per la pròpia existència del projecte, desvinculat de partits o sindicats, format per membres d'altres col·lectius, i amb voluntat expressa de recollir les veus de la ciutadania i de la resta de moviments socials. En el contingut precisament pel fet de no tenir una línia editorial dura o ortodoxa. Però, paral·lelament, el projecte sorgeix com un intent d'organització del conjunt de moviments socials que llavors es donaven al País Valencià entorn d'un element de comunicació que hauria de servir per coordinar-los. Periodisme ciutadà i periodisme cívic en un mateix mitjà que es materialitzava en suport de paper i electrònic i que quan s'acaba l'època daurada de la mobilització valenciana decau fins a desaparèixer. Té tant de significat la seua aparició com la seua desaparició en aquesta anàlisi. Però el que realment obliga a la reflexió és el fet que aquesta curta vida tinga lloc al País Valencià.

La conjugació de l'aplicació de polítiques liberals del govern presidida per Eduardo Zaplana³³ que van suposar una ofensiva mai no vista en l'expansió urbanística i d'una manera d'exercir el govern que dona «tota classe de facilitats—per a l'aparició dels Salvem— amb una pràctica de la democràcia molt *sui generis*» (l'entreguions és meu. Sorribes, 2001) generaren l'oposició de plataformes ciutadanes en defensa del territori que van progressar a tot arreu sota la forma de Salvem i que es van arribar a col·ligar en una plataforma de «segon grau» com era Compromís pel Territori. També de mitjans de comunicació alternativa. En aquests nous moviments,

s'hi troba l'amalgama normal d'activistes i a ells s'afegeix tot un col·lectiu format per part de la classe ascendent, a què m'he referit en la primera part de l'article, socialitzant—popularitzant—el discurs dels moviments socials nous i forçant una determinada identificació dels partits polítics progressistes³⁴ amb les seues accions i consignes. Es materialitza un pacte tàcit entre l'esquerra extrema, el moviment anarquista o llibertari, l'*okupa*, l'ecologisme radical, l'independentisme revolucionari, l'esquerra moderada parlamentària i el nacionalisme de divers color. La defensa del territori i de la cultura pròpia, amb el català com a vehicle indiscutible, permet unir totes les forces i les capacitats pròpies de cadascun dels moviments implicats, des de l'acció directa, com en el cas de la Punta amb l'*okupació* de les alqueries abandonades; l'intel·lectual en el cas del Botànic, on es proposen alternatives arquitectòniques; o l'artístic en el cas del Cabanyal, on es fan activitats com Cabanyal Portes Obertes³⁵. La confluència d'aquests moviments en xicotetes grans lluites va crear sinèrgies de les que van sorgir projectes nous com és el cas de mitjans de comunicació com *L'Avanç*. Col·lectius radicals i moderats van col·laborar en la recollida de signatures per a ILP³⁶ per l'Horta barrejant l'acció legislativa i la directa amb, per exemple, encadenaments de militants davant les Corts. Si els Salvem eren mobilitzacions disperses i limitades temporalment a la resolució d'un problema concret, el mitjà de comunicació resultant de tot plegat, *L'Avanç*, tenia precisament vocació de donar continuïtat a les sinèrgies. Una altra cosa és que ho aconseguira.

CONCLUSIÓ: ELS MITJANS ALTERNATIUS COM A VERTEBRADORS DE DISCONTINUITATS

La qüestió central és que els anomenats nous moviments socials són el resultat d'una estratègia

³³ President de la generalitat Valenciana entre el 1995 i el 2002.

³⁴ És innegable que la dreta també ha estat influenciada en tot i en molta menor mesura.

³⁵ Un cas paradigmàtic va ser el de la mobilització en contra de la Ronda Nord al barri de Benimaclet. Els activistes detinguts formaven part d'organitzacions independentistes i van rebre assistència jurídica gratuïta d'un altre col·lectiu de caràcter llibertari, fet que demostrava les sinèrgies establertes entre els col·lectius.

³⁶ Iniciativa Legislativa Popular: «proposición para declarar la Huerta de Valencia como Espacio Natural Protegido, Viviendo una ILP (Per l'Horta) emprendida en la Comunidad Valenciana en el primer semestre del año 2001» (Gómez, 2008).

basada en la suma de tàctiques d'una gran diversitat de col·lectius, amb caràcter temporal i centrades en un fet conjuntural, però que darrere incorporen tots els missatges transformadors i/o reformadors dels col·lectius dels quals procedeixen els membres més qualificats políticament o més actius. Quan Sorribes critica els Salvem per conservacionistes antinegociació, en el text citat adés, obvia que gran part de les posicions que es defensen són precisament innegociables perquè s'hi postulen en contra del model mateix de desenvolupament imperant. Es tracta de noves formes de lluita adaptades a la societat de l'espectacle però que contenen, entre altres, les construccions teòriques més radicalment oposades al capitalisme. Els Salvem són xarxes d'actors que es constitueixen en actor social en base al treball de traducció que amb l'ús del discursos totalitzadors de sentit aconsegueix situarse com a portaveu social (Grau, Íñiguez i Subirats, 2008). Aquest discurs «es pragmático, comprensible, útil e identificable por la gran mayoría de la sociedad (...)» (Op. Cit), amb la qual cosa s'aconsegueix l'adhesió de sectors de la ciutadania que normalment fugen de posicions més tècniques o complexes. La simplificació del discurs és una opció estratègica lligada al mateix Salvem, i el Salvem és un producte de l'actualització de mètodes dels moviments socials clàssics. En paraules de Castells (2003: 179), «és un moviment xarxa en el qual la unitat és la xarxa»³⁷.

Els mitjans de comunicació alternatius són una eina de primer ordre per a la configuració d'aquest nou univers discursiu i juntament amb el ressò de les accions dels Salvem en la premsa de masses constitueix la finestra a l'exterior dels nous moviments socials. Ho és en dos sentits. En primer lloc, com a element de difusió de l'ideari. Aquesta és una funció clàssica, diríem. En segon lloc, i en això radica la seua novetat, hi ha la capacitat de ser realment finestra per guaitar a l'exterior, per analitzar

la resposta ciutadana, per rebre senyals de l'exterior que ajuden a configurar aquest discurs. La web 2.0 suposa un avanç tecnològic fonamental per a aquesta funció. Però també la capacitat que la web té de ser omnipresent i de mesurar l'audiència en temps real, elements que la diferencien de la ràdio, juntament amb la legalitat i l'ínfim cost, que fins al moment era l'únic mitjà que permetia en temps real interactuar amb l'«altra banda».

També el format en paper de la premsa alternativa aporta novetats en aquesta reconfiguració del panorama dels moviments socials. Els formats com *Setmana Directa*, *L'Accent* o *L'Avanç* són, ells mateixos, moviments socials de caràcter nou. La seua novetat radica en el fet que són mitjans no adscrits a cap partit en concret ni sindicat, ni en general a cap de les materialitzacions mediàtiques dels moviments socials clàssics. Tots donen veu a un gran ventall de moviments socials de caire d'allò més divers. Són fets per membres, exmembres o persones vinculades, de gran part del ventall de moviments socials que hi ha. El paper d'aquests mitjans és, per tant, el de la visibilització de les accions i dels moviments de cara a l'exterior fet pel qual opten pel format imprès, transportable, menys ubicu però més prestigiós, sobretot de cara a l'interior, a l'autorreconeixement i la reflexivitat.

Heus ací una de les claus de tot plegat. «Amb la producció i el consum ha mort la *Revolució*: però en la nova vigília s'obri un camp efectiu, descentralitzat i plural, de *revolucions*»³⁸ (Ibáñez, 2002: 8). Si hem dit que els canvis en el sistema productiu provoquen canvis en l'estructura social i que les afinitats o identificacions polítiques van canviant amb aquest, l'atomització de les formes de producció es trasllada a l'esfera social i les formes d'identificació i protesta també s'atomitzen, són d'allò més divers i variat i adquireixen, com el propi sistema productiu, formes virtuals (vegeu Sampedro, 2005; Castells, 2003). És llavors que

³⁷ Val a dir que Castells utilitza la definició per a moviments globals i no de caràcter local. Espere que se'm permeta la llicència atès que intente traçar un determinat paral·lelisme entre ambdues tipologies de moviments basant-me en: 1) la puntualitat de les accions; 2) la diversitat de col·lectius organitzats d'una manera més o menys intensa, 3) el consens social al voltant de les propostes, 4) el tipus d'acció molt mediàtica que persegueixen, 5) la indefinició ideològica del conjunt, i 6) l'ús que fan de les NNTT per al seu funcionament.

³⁸ Cursiva original, eliminat text entre parèntesi i entre guions.

en la metamorfosi activista es donen experiències de concentració de forces, que reagrupen els col·lectius en respostes a fets puntuals i que intenten, ja d'una manera més continuada, l'estructuració flexible dels col·lectius a través de plataformes i també de mitjans alternatius. El paper d'aquests últims és capital ja que són el contrapunt, i per tant l'antítesi, més explícit del model productiu imperant, el de la societat de la informació, que en la societat civil i individual també s'expressa a través de les xarxes socials.

Els mitjans alternatius són —o almenys neixen amb aquesta convicció— un element connector de l'amalgama de moviments socials, són elements vertebradors de l'espai alternatiu i continuadors temporals de les polítiques de moviments efímers, però continus en tant que continuats. A més, són eines de visibilització des de l'esfera local a la local i també d'aquesta a la global gràcies a la incorporació de les noves tecnologies. Àngel López (2004) assenyalava que entre els quatre procediments que caracteritzen els mitjans de comunicació actuals, el de la «mort» fa que els mitjans no es diferencien tant per com contenen les coses sinó per allò que deixen de contar. Precisament, aquesta realitat dóna sentit als mitjans alternatius que fan un relat de la societat amb els que intenten contar allò que la resta no conta.

Finalment, els mitjans de comunicació alternatius «nous» exerceixen un paper orientat a la guia, a la selecció i la compilació de la informació que està dispersa pertot arreu. Aquest excés d'informació transforma aquesta en desinformació (López, 2004) i el mitjà de comunicació alternativa interpreta la realitat amb una selecció d'informacions que ofereix al seu públic i exposa les que el seu públic li ha tramés. Es tracta del pas de la comunicació de masses a la comunicació personalitzada en què «cal destacar la possibilitat d'interacció entre receptors i productors de la informació, però també la multiplicació creixent de les fonts realment disponibles per aquesta informació» (Moragas, 1998: 114).

Les diverses estratègies polítiques dels col·lectius components d'aquests nous moviments socials entren en conflicte quan no s'obtenen resultats en el

plànol de la reivindicació concreta (potser l'única victoriosa és la del Botànic i podria ser parcialment la del Cabanyal) ni en el plànol electoral. Des de posicions negociadores, per exemple la de Sorribes, no es veuen amb bons ulls aquestes estratègies «intransigents», així com també des de la banda radical es critica la instrumentalització política de la lluita dels Salvem. A escala comunicativa, és possible que no es veiés amb bons ulls per part d'uns i d'altres el pes que se'ls donava al projecte de comunicació alternativa *L'Avanç*. El que resta per saber és si el declivi de l'efervescència d'aquests moviments socials i entre ells de *L'Avanç* és producte de la conjuntura política o bé s'origina amb el fet d'adonar-se, per part d'algun dels bàndols aliats, que els seus companys perseguien alguna cosa més que la defensa d'un cas concret. Efectivament, els Salvem no pactaren amb partits socialdemòcrates ni pactaren solucions intermèdies als problemes objecte de reivindicació perquè eren tàctiques de lluita constituïdes elles mateixes en estratègies, però a l'hora estratègies d'uns i d'altres col·lectius amb lectures i discursos sobre la realitat social i projectes en alguns casos antagònics. Però, sense dubte, la reflexió més encertada pot ser que el territori i la cultura són elements que poden generar sinergies polítiques i d'acció i que els mitjans de comunicació alternativa són fruit i actors d'aquestes sinergies.

BIBLIOGRAFIA

- ALBERT, M.^a (2005): "El patrimonio cultural y la sociedad civil", a DD. AA.: *La memoria construida. Patrimonio cultural y modernidad*, València, Tirant lo Blanch.
- ALONSO, L. E. (2003): *Pierre Bourdieu, el lenguaje y la comunicación: de los mercados lingüísticos a la degradación mediática*, Publicat a Internet: <http://www.unavarra.es/puresoc/pdfs/c_tribuna/TL-Alonso-lenguaje.PDF>. Consultat el 06/12/2009>.
- ARIÑO, A. (2004): "Asociacionismo, ciudadanía y bienestar social", *Papers* 74, pp. 85-110.
- BISKY, L. (1982): *Crítica de la teoría burguesa de la comunicación de masas*, Madrid, Ediciones de la Torre.

- BUSQUET, J. (coord.) (2006): *La recerca en comunicació. Què hem de saber? Quins passos hem de seguir?*, Barcelona, Editorial UOC.
- CASERO, A. i G. LÓPEZ (2010): “Las políticas de comunicación en la Comunidad Valenciana en el contexto de la digitalización”, a G. López (ed.): *El ecosistema comunicativo valenciano. Características y tendencias de la primera década del siglo XXI*, València, Tirant lo Blanch, pp. 105-136.
- CASTELLS, M. (2003): *L'era de la informació. El poder de la identitat*, vol. II, Barcelona, Editorial UOC.
- CASTELLS, M. et al. (2007): *Comunicación móvil y sociedad, una perspectiva global*, edición electrónica gratuita, texto completo en <www.eumed.net/libros/2007c/312/>.
- CURRAN, J. (1997): “El nuevo Revisionismo en la Investigación de la Comunicación de Masas: Una nueva valoración”, a *CIC Digital 3*, Madrid, Universidad Complutense de Madrid. En línia: <<http://revistas.ucm.es/inf/11357991/articulos/CIYC9797110081A.PDF>> [ed. original: “The new Revisionism in Mass Communication Research: A Reappraisal”, *European Journal of Communication 5*, 1990, pp. 135-164].
- DOLÇ, M., V. SANCHIS i F. J. DEÓ (1985): *Les Ràdios Lliures, una pràctica alternativa*, Barcelona, Edicions Terra Verda.
- DOLÇ, M. i J. L. GÓMEZ (1998): “Ciutat, política lingüística i política comunicativa”, en T. Mollà (ed.): *La política lingüística a la societat de la informació*, València, Bromera, pp. 65-104.
- FERRE, A. (2009): “RTVV i la generació perduda”, en J. Muñoz (ed.): *Ara País Valencià. País Valencià, segle XXI. Reflexions i experiències de la generació que ve*, València, Universitat de València, pp. 151-156.
- GARCÍA, M. B. (2006): “La conquista del espacio radiofónico. Prácticas de comunicación alternativa que materializaron nuevas formas de subjetividad”, *Revista Question*, Buenos Aires, Universidad Nacional de la Plata.
- GINÉS, X. (2009): “La Revolució possible”, en J. Muñoz (ed.): *Ara País Valencià. País Valencià, segle XXI. Reflexions i experiències de la generació que ve*, València, Universitat de València, pp. 85-93.
- GÓMEZ, J. (2008): “Viviendo una ILP (Per L'Horta): Etnografía de un movimiento social patrimonializador”, a J. J. P. Oriol i I. Baccaro (coords.): *Patrimonialización de la naturaleza. El marco social de las políticas ambientales*, Donosti, Actas del XI Congreso de Antropología.
- GRAU, M., L. ÍÑIGUEZ-RUEDA i J. SUBIRATS (2008): “Un enfoque socio-técnico en el análisis de políticas públicas: un estudio de caso”, *Política y Sociedad 3*, vol. 45, pp. 199-217.
- IBÁÑEZ, J. (2002): *Para una sociología de la vida cotidiana*, Madrid, Siglo XXI.
- MARTÍNEZ, V. (2009): “El nou País Valencià, una qüestió de discurs”, en J. Muñoz (ed.): *Ara País Valencià. País Valencià, segle XXI. Reflexions i experiències de la generació que ve*, València, Universitat de València.
- MOLLÀ, A. (2009): “El «valor afegit» del nacionalisme valencià”, a A. Furió, G. Muñoz i P. Viciano (eds.): *País Valencià, segle XXI. Vint-i-una reflexions crítiques*, València, Universitat de València, pp. 79-84.
- MORAGAS, Miquel (1998): “Canvis en la comunicació. Nous escenaris de la normalització lingüística”, a T. Mollà (ed.): *La política lingüística a la societat de la informació*, València, Bromera, pp. 107-127.
- NEVEU, É. (2000): *Sociologie des mouvements sociaux*, París, Éditions la Découverte.
- LAKOF, G. (2007): *No pienses en un elefante. Lenguaje y debate político*, Madrid, Editorial Complutense.
- LAZARSELD, P. F. i R. K. MERTON (1982): “Comunicación de masas, gusto popular y acción social organizada”, en M. de Moragas: *Sociología de la comunicación de masas*, Madrid, Gustavo Gili, pp. 171-191.
- LÓPEZ, Á. (2004): “La desinformación en la aldea global como forma de conocimiento”, en M. Catalán i L. Veres (coords.): *Estrategias de desinformación*, València, Biblioteca Valenciana, pp. 157-176.

- LÓPEZ, G. (2008): "Los medios valencianos en la Red: orígenes, evolución y balance de conjunto", en G. López García (ed.): *Comunicación local y nuevos formatos periodísticos en Internet: cybermedios, confidenciales y weblogs*, València, Publicacions de la Universitat de València, pp. 15-34. En línia: <<http://www.cibermedios-valencianos.es/comloc/Salaverria.pdf>>.
- LÓPEZ, X. (2005): "Mundo global, alternativa local", en DD. AA.: *Medios de comunicación en crisis*, València, Le Monde Diplomatique.
- PASTOR, J. (2009): "La crisis y los movimientos sociales: De la indignación individual a la protesta colectiva", *Boletín ECOS 7*, mayo-julio del 2009.
- ROS, H. (coord.) (2005): *Llibre blanc de l'ús del valencià*, València, Publicacions de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua.
- SAMPEDRO, F. V. (2005): "13-M. Multitudes "on line"", en V. Sampedro (ed.): *13-M. Multitudes on line*, Madrid, Los libros de la Catarata, pp. 279-304.
- SAMPEDRO, F. V. (2006): "¿Redes de nudos o vacíos? Nuevas tecnologías y tejido social", *Documentación Social* 140, pp. 25-38.
- SAMPEDRO, F. V. (2009): "Periodismo ciudadano, precariedad laboral y depauperación de la esfera pública", en P. Pérez, Rivas i R. Gelado (coords.): *Estudios de Periodística XIV-posibilidades y riesgos para el discurso informativo*, Salamanca, Ed. Universidad Pontificia de Salamanca, Salamanca, pp. 31-43.
- SORRIBES, J. (2001): "El malestar urbà a València: a propòsit dels "salvem"", *Mètode* 31.
- SOUSA, B. de (2001): "Los Nuevos Movimientos Sociales", *Revista OSAL*.
- VIDAL, J. (ed.) (1979): *Alternativas populares a las comunicaciones de masa*, Madrid, CIS.
- XAMBÓ, R. (1996): *El sistema comunicatiu valencià*, tesi doctoral, Facultat d'Economia, Universitat de València.
- XAMBÓ, R. (2001): *Comunicació, política i societat. El cas valencià*, València, Edicions Tres i Quatre.

